

Het wordt Zomer in het Kabouterbos

docentenhandleiding

Inhoudsopgave

1	Omschrijving 'Het wordt Zomer in het Kabouterbos'	1
2	Lessuggesties 'Het wordt Zomer in het Kabouterbos'	3
2.1	Voorbereiding	3
2.2	Verwerking	4
2.3	Werkboekje 'Het wordt zomer in het kabouterbos'	5
2.4	Liedjes en versjes	6
3	Handleiding voor begeleiders	7
	Bijlage 1: Ontwikkelingsstadia van zaadje tot plant	8
	Bijlage 2: Kaart bij de speurtocht naar insecten	9

Omschrijving 'Het wordt Zomer in het Kabouterbos'

Voor: onderbouw, groep 1 t/m 3
Wanneer: mei/juni/juli
Duur: ca. 1¹/₄ uur (75 minuten)
Locatie: bezoekerscentrum Hertenkamp Enkhuizen
Tijdinvestering in de klas: ca 1 uur/les

Algemeen

De activiteit "**Het wordt zomer in het kabouterbos**" is een speels zintuiglijk belevingspad. Kabouters spreken tot de verbeelding. Ze zijn zeer vriendelijke wezens en knappen altijd ons werk op! Van de kabouters valt veel te leren: bijv. onze omgeving met alle zintuigen waar te nemen. Dit nodigt de leerlingen uit om zich open te stellen voor geluiden, geuren en kleuren.

De leerlingen gaan in groepjes op pad met een avonturenboekje, waarin verhalen en opdrachten staan. Door de verschillende opdrachten wordt veel kennis opgedaan over verschillende aspecten die ons dagelijks bezig houden.

Doel

Via de kaboutermanieren maken de leerlingen kennis met de natuur in hun directe leefomgeving. Ze leren hoe ze zich moeten gedragen en beleven allerlei avonturen in de natuur. De persoonlijke relatie met de directe leefomgeving wordt gestimuleerd.

Inhoud

De omgeving van het bezoekerscentrum is omgetoverd tot een kabouterbos. Het wordt zomer in het bos en de kabouters en alle dieren zijn druk bezig. Maar waarmee? De kinderen gaan op pad en maken kennis met het bos en zijn bewoners: de kabouters en hun dierenvriendjes.

Door verschillende spel- en leeropdrachten komen de leerlingen veel te weten over de verschillende facetten van de natuur. We gebruiken de verschijnselen van het seizoen om inzicht te geven in de samenhang van verschillende kenmerken. Zo ontdekken de leerlingen op een speelse manier de levenscyclus van de vlinder, de ontwikkeling van zaadje tot plant en elementen van de lente en de zomer. De leerlingen gaan kijken, voelen, ruiken, proeven, zoeken, luisteren en klimmen. Er worden spelletjes gespeeld, zoals vogelgeluiden raden en ringsteken met een puntmuts. Ook worden er verhalen verteld, gaan we afval sorteren, vlinders bekijken, kruiden proeven, zaadjes planten en nog veel meer

Verloop van de activiteit

De activiteit duurt ca. 1¹/₄ uur en vindt plaats bij Hertenkamp Enkhuizen. De klas wordt door de educatieve medewerker ontvangen. Na een korte inleiding gaat de klas, verdeeld in groepjes, op pad. De begeleiders van de groepjes krijgen bij aanvang het "avonturenboekje" en lezen de opdrachten tijdens de tocht voor. Elk groepje start op een andere plek in het kabouterbos en loopt de route in dezelfde richting en in eigen tempo. Er is op 10 plekken in het kabouterbos iets te beleven en te doen, maar bezoek liever 7 plekken **mét aandacht**, dan 10 zónder.

Na ongeveer een uur komen alle groepjes weer terug. We sluiten de activiteit af met een korte nabespreking van de opdrachten en de belevenissen van de leerlingen.

Organisatie

Wij zetten alles klaar voor de klas. De activiteit wordt zoveel mogelijk door de begeleiders van school uitgevoerd. Er wordt in kleine groepjes (max. 8 groepjes) van ca. 4 kinderen gewerkt. Op deze manier kunnen alle leerlingen betrokken blijven bij de activiteit.

Hertenkamp Enkhuizen:

- zorgt voor veilige randvoorwaarden en duidelijke instructies;
- zorgt voor ontvangst en inleiding/afsluiting.

De leerkracht:

- regelt voldoende begeleiding voor de groepjes;
- geeft elke begeleider ruim van tevoren een handleiding (zie pagina. 7);
- bereidt de klas op school voor op de activiteit;
- verdeelt de klas vooraf in groepjes van ± 4 kinderen (maximaal 8 groepjes);
- bespreekt de gedragsregels met de kinderen.

Vorbereiding

Het is belangrijk om de kinderen op school voor te bereiden. Een goede voorbereiding draagt bij aan een maximaal resultaat tijdens de activiteit. Voor de inhoudelijke voorbereiding zijn een aantal lessuggesties voor u verzameld. Uiteraard kunt u zelf meer lesideeën opzoeken.

Daarnaast vragen wij u om de kinderen voor te bereiden op het werken in een nieuw gebied buiten school en in een (voor hen) ongewone werkvorm.

Bespreek met de kinderen de gedragsregels.

Gedragsregels

- Bij je groepje/begeleider blijven.
- Luisteren naar de opdrachten.
- Niet schreeuwen en/of rennen.
- Op de paden blijven.
- Geen bloemen, planten e.d. plukken.
- Laat dieren met rust, wees zo stil mogelijk om beter te kunnen waarnemen.

Aandachtspunt

Het slagen van de activiteit hangt mede af van de begeleiding. Ook voor de begeleiders is voorbereiding gewenst. Geef daarom aan elke begeleider ruim van te voren de handleiding die u op pagina 7 van deze handleiding vindt. Zo weet iedereen wat er gaat gebeuren en wat er precies van hem/haar verwacht wordt.

1 Lessuggesties 'Het wordt Zomer in het Kabouterbos'

Werkboekje voor groep 1,2 en groep 3,4

In de bijlagen vindt u een kabouter werkboekjes voor groep 1 /2 en groep 3/ 4. Print voor elk leerling een boekje uit. Ze kunnen hierin werken en alvast kennismaken met onze kabouters

De lessuggesties die u hieronder vindt, kunt u naar eigen inzicht gebruiken. Er worden zowel lessuggesties gedaan ter voorbereiding als ter verwerking van de activiteit. Naast de aangeboden lessuggesties kunt u veel ideeën op het internet vinden.

1.1 Voorbereiding

Kringgesprek

Ter voorbereiding van het bezoek aan het 'Kabouterbos' kunt u een kringgesprek houden over kabouters en/of over de lente. U kunt de volgende vragen stellen. Met deze vragen test u de kennis die de kinderen al hebben.

Kabouters

Vertel dat u met de kinderen op avontuur gaat in het kabouterbos. Hieronder staan enkele vragen over kabouters en enkele antwoordsuggesties. Laat de kinderen vooral lekker zelf fantaseren.

- Hoe ziet een kabouter er uit? (puntmuts, jasje, laarzen)
- Hoe zien kaboutervrouwjes er uit? En kabouterkinderen?
- Waar wonen kabouters? (in het bos) Hoe zien hun huisjes er uit?
- Wat doen kabouters allemaal? (zorgen voor de planten en de dieren, houden het bos schoon, werken hard, zaaien en oogsten, maken muziek en doen spelletjes)
- Wat eten kabouters en waar komt hun eten vandaan?
- Hoe oud kunnen kabouters worden? (gemiddeld 450 jaar)
- Wat gebeurt er allemaal in het kabouterbos als het zomer wordt?
- Wie zijn de vrienden van de kabouters in het bos? (alle dieren)

Lente

- Hoe merk je dat het lente is en zomer wordt? *Het wordt warmer en het blijft langer licht; de bomen krijgen bladeren en bomen en planten krijgen bloemen; er zijn lammetjes in de wei en er worden kuikentjes geboren.*
- Wat doen veel dieren in de lente? *Ze maken een nestje en er worden jongen geboren. Sommige dieren ontwaken uit een winterslaap en anderen komen terug uit een warm land (vogels).*
Doe eventueel een raadspelletje naar de naam van het jong van verschillende dieren. Dus hoe heet het jong van een koe (kalf), schaap (lammetje), varken (big), kip (kuikentje), enzovoort.
- Wat gebeurt er met de bomen en de planten? *De bomen krijgen weer bladeren. Planten gaan weer groeien, krijgen een stengel, bladeren en bloemen. Uit zaden in de grond groeien nieuwe planten en bloemen, zoals zonnebloemen.*
- Wat doe je zelf in de lente?

Werkboekje, liedjes en versjes

U kunt het werkboekje 'Het wordt zomer in het kabouterbos' (zie 2.3) gebruiken ter voorbereiding van het avonturenpad. Ook is het leuk om de kinderen voorafgaand aan het avonturenpad een liedje of versje over kabouters te leren (zie 2.4).

1.2 Verwerking

Kringgesprek

De kinderen hebben tijdens het avonturenpad veel beleefd en veel over kabouters en de natuur in de lente en zomer geleerd. In een kringgesprek kunnen de kinderen navertellen wat ze allemaal gedaan en geleerd hebben. Ze weten wat kabouters in de lente en zomer allemaal doen in het kabouterbos. En ze weten hoe kabouters omgaan met vogels, afval, bomen, kikkers, vlinders, planten en kruiden. Verder hebben ze kennis genomen van elementen van de lente, de levenscyclus van de vlinder en de ontwikkeling van zaadje tot plant.

Gebruik eventueel het boek van Rupsje Nootgenoeg om de levenscyclus van de vlinder nog een keer met de kinderen door te nemen. Welke fasen uit de levenscyclus van de vlinder hebben ze in de vlinderkast gezien.

Speurtocht naar insecten

Ga samen met de kinderen op of rond het schoolplein op zoek naar insecten. Vang er eventueel een aantal in insectenpotjes of neem een aantal lopen mee naar buiten. Na afloop kunt u de resultaten van de speurtocht met de kinderen bespreken. Gebruik hiervoor de volgende vragen:

- Welke insecten hebben ze gezien? (bij, lieveheersbeestje, vlinder, mier, libel, vlieg)
- Waar hebben ze de insecten gevonden? (op een bloem, op of onder een blaadje, op de grond, in het gras of op een boomstam)
- Wat waren de insecten aan het doen? (eten, lopen, vliegen, slapen)
- Was het insect alleen of met meer?
- Welk insect vonden de kinderen het mooist en waarom? Laat elk kind een tekening maken van het insect dat hij/zij het mooist of meest bijzonder vond.

Van zaadje tot plant

Tijdens het avonturenpad hebben de kinderen een zaadje geplant. Het blijft natuurlijk een grote verrassing hoe het zaadje gaat kiemen en zich ontwikkelt tot een plant. Zet alle bakjes op een lentetafel, waar de kinderen ook knuffels, bloemen, bloesemtakken en andere lentespulletjes op mogen leggen.

Het kiemen van een zaadje is ook goed te volgen door een aantal zaadjes op een nat watje te leggen.

In het kabouterbos hebben we zaadjes gezaaid in potjes, maar in de grond op- of rond het schoolplein zitten ook allerlei zaadjes van planten die op of rond het schoolplein staan. Neem een schepje grond van het schoolplein en doe dit in een bakje. Houd de grond vochtig door regelmatig water te geven en kijk wat er gebeurt. Komen er plantjes uit? En groeien deze planten ook op de plek waar de grond is weggeschept? Neem eventueel grond van twee verschillende plekken.

Werkboekje, liedjes en versjes

U kunt het werkboekje 'Het wordt zomer in het kabouterbos' (zie 2.3) en liedjes en versjes (zie 2.4) ook gebruiken ter verwerking van het avonturenpad.

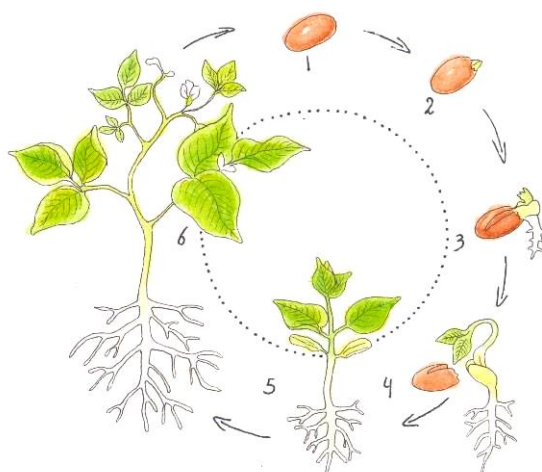

Extra voor de groepen 3 en 4

Met de groepen 3 en 4 kunt u iets dieper op de materie ingaan.

De ontwikkeling van zaadje tot plant

In bijlage 1 van deze handleiding vindt u zes cirkels met de ontwikkelingsstadia van zaadje tot plant. Knip de cirkels uit en leg ze op tafel. Laat de leerlingen vertellen wat ze zien op elke cirkel. Leg daarna samen de cirkels in de goede volgorde. Als de cirkels in een ronde liggen, wordt de ontwikkeling van zaadje tot plant goed zichtbaar. Leg de leerlingen ook uit dat bij de meeste planten de bloem zich ontwikkeld tot een vrucht, waarin weer zaadjes zitten. En zo is het cirkeltje rond.

Doen: u kunt de kinderen de eerste ontwikkelingsstadia van zaadje tot plant laten (na)tekenen voor het zaadje dat ze zelf geplant hebben in Hertenkamp Enkhuizen.

Speurtocht naar insecten plus

Ga samen met de kinderen op of rond het schoolplein op zoek naar insecten. Maak samen met de leerlingen een overzicht van de insecten die ze zien en ook waar ze de insecten gezien hebben. Gebruik hiervoor bijvoorbeeld de kaart in bijlage 2. Het is interessant om de speurtocht op twee verschillende momenten te doen en de resultaten te vergelijken. Dus bijvoorbeeld een keer 's morgens en een keer 's middags. Of een keer in mei en een keer in juni.

Laat de kinderen ook naar het weer kijken, wanneer ze op speurtocht gaan (hoe warm is het; is het zonnig; bewolkt of regent het?) Als het warm weer is, zie je vaak meer insecten. Hoe komt dat? Insecten zijn koudbloedig. Dit betekent dat ze warmte van buiten nodig hebben om actief te worden.

1.3 Werkboekje 'Het wordt zomer in het kabouterbos'

Voor de leerlingen is er een werkboekje samengesteld met reken-, taal- en tekenpuzzels. We hebben het werkboekje uitgewerkt op twee niveaus: groep 1/2 en groep 3/4. U kunt de leerlingen zowel voorafgaand als na afloop van het avonturenpad in het werkboekje laten werken. De pagina's zijn ook als los werkblad te gebruiken.

Liedjes en versjes

Versje "Hompeltje en Pompeltje"

Hompeltje en Pompeltje, die klommen op een berg
Hompeltje Kabouterman en Pompeltje een dwerg
Ze klommen hoog, tot aan het topje,
en schudden daarna met hun kopje
toen zijn ze in de berg gekropen,
en niemand zag ze ooit weer lopen.

Een lenteliedje

We zingen een lente liedje
Van tra la la la la
Het is een gezellig liedje
Van tra la la la la
Nu gaan de bloemen bloeien
Nu dansen alle koeien
Van tra la la la van tra la la la
Van tra la la

Op een grote paddestoel

tempo: rustig
kwart noot = 100

Voice

Op een gro-te pad-de-stoel rood met wit-te stip-pen
zat ka-bou-ter Spil-le-been heen en weer te wip - pen.
Kra-k! zei de pad-de-stoel met een die-pe zucht
vlo-gen bei-de been-tjes hoep-la! in de lucht.

Op een grote paddestoel
rood met witte stippen
zat kabouter Spillebeen
heen en weer te wippen.
Kra-k, zei toen de paddestoel
met een diepe zucht
vlogen beide beentjes
hoep-la in de lucht!

Maar kabouter Spillebeen
ging weer door met wippen
op een grote paddestoel
rood met witte stippen.
Daar kwam Vader Langbaard aan
en die zei toen luid:
"Moet dat stoeltje ook kapot?
Spillebeen, schei uit!"

Onder hele hoge bomen

tempo: rustig
kwart noot = 100

Voice

On-der he-le ho-ge bo-men in het
groot ka-bou-ter-bos, staat een heel klein aar-dig
huis-je, zo-maar mid-den op het mos.

Onder hele hoge bomen
in het groot kabouterbos
staat een heel klein aardig huisje
zomaar midden op het mos.

'k Zou er graag in willen wonen
maar ik ben toch veel te groot
't is gemaakt voor de kabouters
met hun jasjes, mutsjes rood.

Als het nacht is en heel donker
is het helemaal niet naar
want dan zitten de kabouters
heel gezellig bij elkaar.

Ieder zit er op een stoeltje
met een kaarsje in zijn hand
en dan zie je allemaal lichtjes
in kabouter-sprookjesland.

Tekst: Herman Broekhuizen.
Muziek op melodie: Oh my darling
Clementine.

3 Handleiding voor begeleiders 'Het wordt zomer in het kabouterbos'

Bij Hertenkamp Enkhuizen

De speurtocht 'Het wordt zomer in het kabouterbos' is een speels zintuiglijk belevingspad. Kabouters spreken tot de verbeelding. Ze zijn zeer vriendelijke wezens en knappen altijd ons werk op! Van de kabouters valt veel te leren. Langs de kruidentuin ruiken en proeven, zaadjes planten, afval sorteren, vogel kijken en spelletjes doen.

De activiteit duurt ca. 1¼ uur. De klas wordt in het bezoekerscentrum Hertenkamp Enkhuizen door een educatie medewerker ontvangen. We gaan in een kring zitten voor de inleiding. Na een korte inleiding en instructies gaat elk groepje met de eigen begeleider op pad. Elk groepje start bij een ander 'kabouterstraat' en loopt de speurtocht in dezelfde richting en in eigen tempo.

Fijn dat u met de klas mee komt en een groepje begeleidt!

Handig om te weten:

- ❖ Na de inleiding krijgt u het boekje "Het wordt zomer in het kabouterbos". Elke bladzijde in het boekje correspondeert met het nummer van een plek langs het pad. Er is een klein verhaaltje om voor te lezen en ook iets om te doen. Afhankelijk van het niveau van het groepje kunt u de tekst en opdracht aanpassen (iets weglaten of er iets anders bij verzinnen).
- ❖ Bij sommige plekken staat een mandje met de benodigde materialen voor de uitvoering van een opdracht. Zorg er a.u.b. voor dat de materialen alleen worden gebruikt waarvoor ze bedoeld zijn en dat het ook weer opgeruimd wordt.
- ❖ Elke groep werkt zelfstandig en in eigen tempo. Het gaat om het beleven en leren en niet om snelheid! Maak liever 7 opdrachten goed, dan 10 half!

Begeleidingstips

- ❖ Laat de kinderen (indien mogelijk) bij elke opdracht zitten en lees de opdracht voor.
- ❖ Om de aandacht te vergroten kunt u fluisteren.
- ❖ Zorg dat alle kinderen in uw groepje betrokken blijven. *(bijvoorbeeld door middel van gerichte vragen te stellen aan een kind dat afgeleid is)*
- ❖ Stimuleer de kinderen om veel over hun ervaringen, waarnemingen en bevindingen te vertellen.

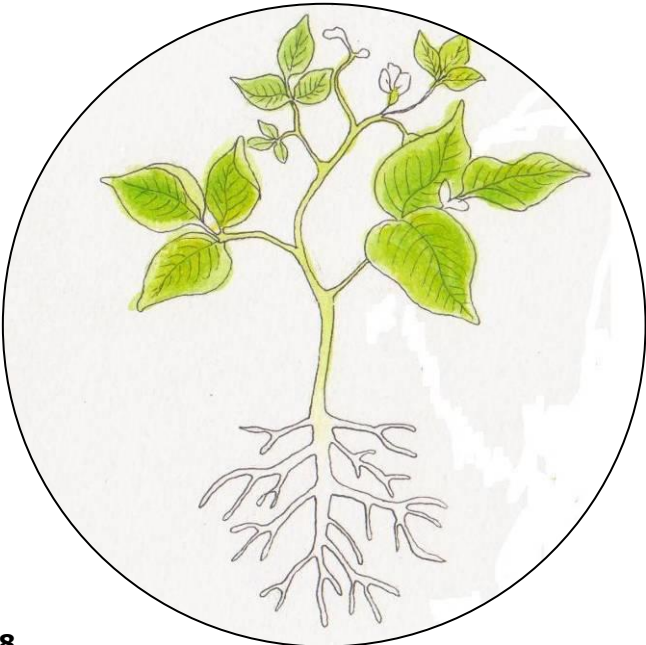
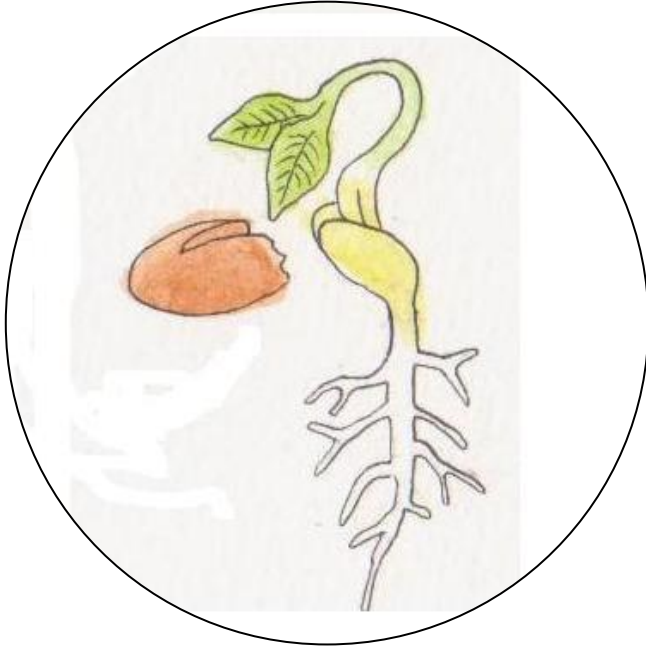
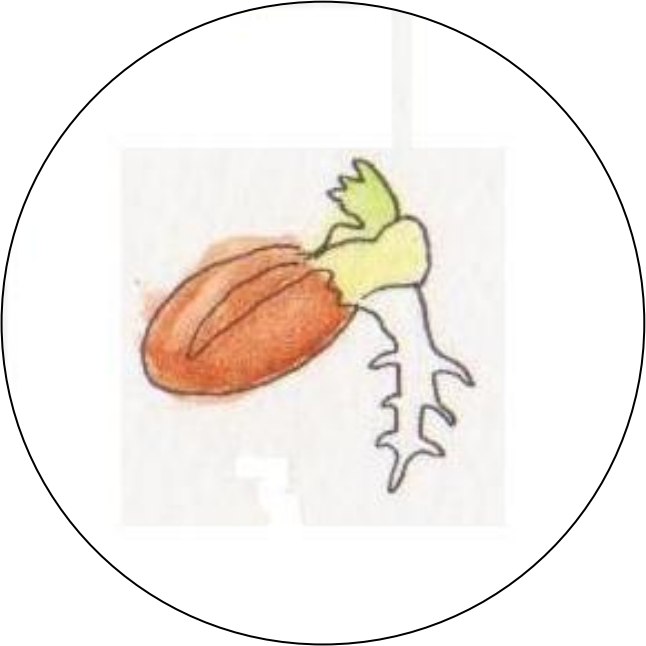
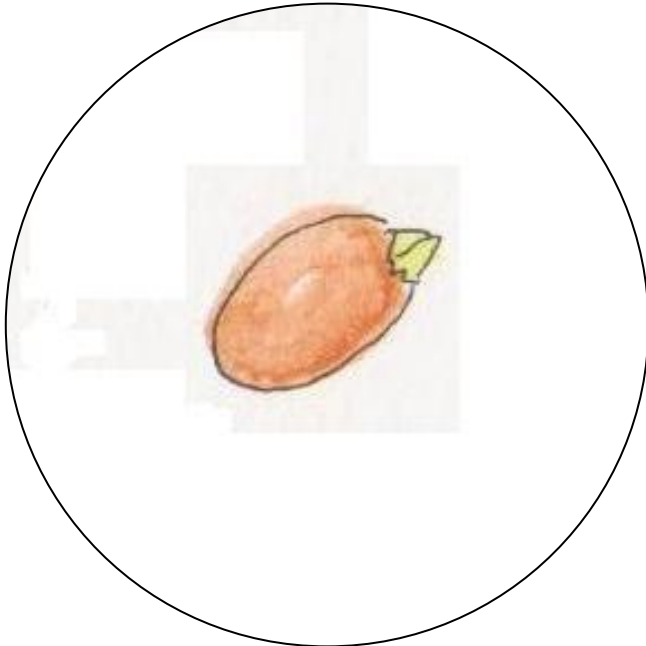
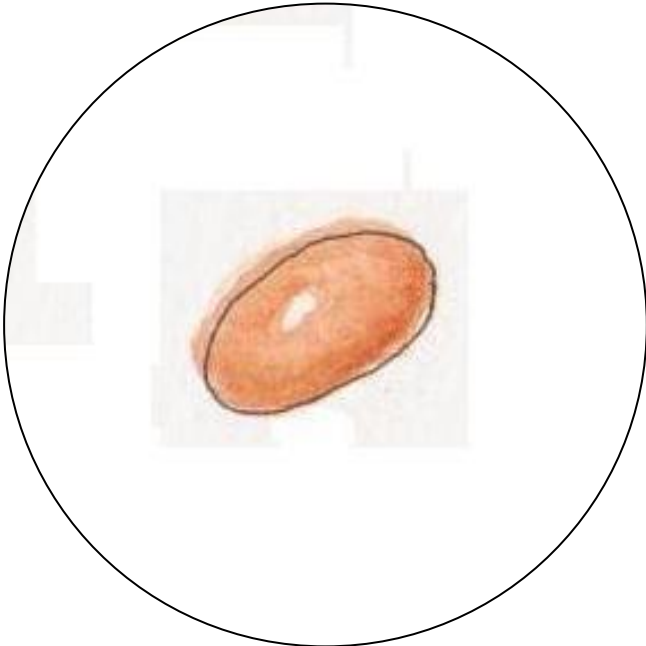
Gedragsregels

- Bij je groepje/begeleider blijven.
- Luisteren naar de opdrachten.
- Niet schreeuwen en/of rennen.
- Op de paden blijven.
- Geen bloemen, planten e.d. plukken.
- Laat dieren met rust, wees zo stil mogelijk om beter te kunnen waarnemen.

Veel ontdekking- en belevingsplezier in ons zomerse kabouterbos toegewenst!

Bijlage 1: Ontwikkelingsstadia van zaadje tot plant

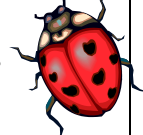

Bijlage 2: Kaart bij de speurtocht naar insecten

Op deze kaart kun je aangeven welke insecten je op de speurtocht bent tegengekomen **en** waar je ze hebt aangetroffen. Heb je een lieveheersbeestje op een boomstam zien lopen, dan zet je een kruisje op de kaart in de kolom onder het lieveheersbeestje en in de rij van de boom (zie voorbeeld). Zie je twee lieveheersbeestjes lopen, dan zet je twee kruisjes.

Met deze kaart krijg je inzicht in de insecten die op en rond het schoolplein voorkomen.

Schrijf ook de datum van de speurtocht op en de weersomstandigheden.

Datum:	Weer:						
Vindplek							
bij/wesp							
lieveheersbeestje			x				
vlinder							
mier							
vlieg							
libel							
mug	